

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך לה, תשמ"ד

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

עגבנייה — בנדורה

ד"ר יגאל ינאי, ברשימתו המחמיאה על ספרי 'כפעמון הכסף' (לשוננו לעם ט-י, התשמ"ג) מעיר: "לא הפול מספמים לקביעתו הנחרצת של המחבר שכאן [בפינוי בערבית המדוברת 'בנדורה' לעגבנייה] שיבוש השם האיטלקי פום ד'אור, כלומר, תפוח-זהב". סתם ידידי ולא פירש מי הם החולקים עליי וכיצד מסבירים הם את גיזרונה של בנדורה.

על גלגולה של הבנדורה מפומודורו האיטלקי כתבתי ביתר פרטות בקונטרסי 'העגבנייה ומה שעוללו לה שמותיה' וראשית הרחבת הלשון בימינו. בזה האחרון, בעמ' ל"א הערתי: "השם 'בנדורה בערבית הוא שיבוש השם האיטלקי pomod'oro [=תפוח זהב] על שום מראהו הזהוב. ומכאן ברוסית ובפולנית פומידור". פשיטא שהעגבנייה, שטופחה באיטליה והלכה משם לארצות הסמוכות הלך גם שמה, פומודורו וברבים פומידורי, לפניה, ואומץ בכמה לשונות. המעתק 'פומודורו — בנדורה' אינו מוטל בספק, שכן פ', שאינה בערבית, הגויה ב' במלים לועזיות הנהוגות בדיבור (כגון פוסטה — בוסטה), וכידוע שני ההגיים החוטמיים, מ' ונ', עשויים להתחלף, כשאינן בהם תנועה, בלשונות רבות, ובהן ערבית ועברית.

ראובן סיוון

הערה על
ראשוניותו של אליעזר בן-יהודה
בהחייאת הדיבור העברי

בלשוננו לעם ל"ד, ט-י (של"ט-ש"ם) סקרתי את חוברתו של ד"ר ראובן סיוון, פפעמון הפספ, והזכרתי, שיש החולקים על המחבר באשר לראשוניותו של אב"י בהחייאת הדיבור העברי בדורותינו. פתימוכין לדבריי רמזתי (בהערות 3-4) לפרסומים אחרונים בעניין (מתשמ"א ומתשמ"ג). סקירה וביקורת כתבתי, וכללתי בה עניינים אחרים, ולא התכוונתי למצות את נושא ראשית הדיבור העברי בימינו, ומובן, שלא נכנסתי לעובי הסוגיה. משום כך לא הזכרתי מחקרים וסקירות שזה היה עניינם המרכזי, ולכן הרחיבו בו.

מי שיבקש להעמיק בנדון, ודאי שלא יוכל לפסוח על עבודות נכפדות שנכתבו בעניין, פפי שהעיר בצדק השופט נחמיה בָּר (במכתבו מט' בטבת התשמ"ד לעורך "לשוננו לעם"), ובהם מחקרו המקיף של ד"ר טיודור ו' פארפיט, "The Use of Hebrew in Palestine, 1800-1882"

אף פדאי לו מאוד, לחוקר, שיקרא סקירה עברית על פרסום זה, ובה הסתייגויות ממסקנות אחדות, מאת הא' נחמיה בָּר, בלשוננו לעם כו, ז (רנו), תשל"ה, וכן אל יחמיץ את דברי פרופ' חיים רבין, "מהותו של הדיבור העברי שלפני התחייה", בלשוננו לעם כו, ח-ט (רנח-רנט), תשל"ה. הא' נ' בָּר מפנה את הקוראים אף אל דברי פרופ' שלמה הרמתי, בספרו שלושה שקדמו לבן-יהודה (ירושלים: יד בן-צבי,

תשל"ח), עמ' 126–134. ואוסיף אני על כך פרסום ותיק שנשפח, "לתולדות הדיבור העברי", מאת ד"ר מיכאל איש-שלום, "ארשת" תש"ד (עמ' שפז–שצג), ובו שפע של מקורות וביבליוגרפיה.

יגאל ינאי

הערה קטנה

בקובץ "בירווי לשון" מאת נ' ברגרין ("לשוננו לעם", ניסן תשמ"ג) נדפסו מחדש דבריו על הברכה "שבת שלום ומבורך", שהופיעו בראשונה ב"לשוננו לעם", תשרי תשל"ג, וכמה קוראים העירו אז עליהם (שם, שבט תשל"ג).

מבקש אני להעיר, כי לפני הרבה שנים עמד מנחם זולאי ז"ל על צורתה של ברכה זו. ב"עיוני לשון בפיוטי יניי" (ידיעות המכון לחקר השירה העברית, פרך 6, ירושלים תש"ו, עמ' רטו–רטז, ועוד שם עמ' רמו) הוא מציין כי שלום בתור תואר מופיע במקרא, בספרא ובפיוטי יניי. לשון זה היה, פנראה, שגור בארץ ישראל, ולפי דעתו, נשתמר בפיו יהודי המזרח בברכה "שבת שלום ומבורך".

ט' פּרָשֶׁל

הערה ותיקון

פרופ' גב"ע צרפתי העיר לי, כי פיונונו של המעתק הסמאנטי של בר מינן הוא הפוך מזה שרמזתי אליו במאמרי "טאבו, מות ולשונות אַבל בספרדית-היהודית" (לל"ע שלט-שם, עמ' 206-207). קרוב לַנדאי, שבר מינן 'חוץ מאתנו' נאמר מראש על כל דבר רע, ואחר כך נתייחד לכינוי המת. עמ' 207, שורה שלישית מראש העמוד, צ"ל קומו במקום קו מ מ ; עמ' 213 בניב הרביעי צ"ל: סולו (נו) ני אל ב י ת החי 'לבד (לא), גם לא ב ב י ת קברות . . .', ולא כפי שכתוב שם.

אורה (רודריג) שַנרצנלד